

Stor variation i påbörjade högskolestudier beroende på bakgrund

Ewa Foss⁸

Beroende på kön, den egna utbildningsbakgrunden och föräldrarnas utbildning har mellan 6 och 94 procent av en årskull 25-åringar påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder.

Högskoleutbildningen i Sverige expanderade kraftigt under 1990-talet och i början av 2000-talet. Antalet nya studerande i högskolan ökade från 51 000 till 83 000 per läsår. Detta har lett till att andelen som till och med 25 års ålder börjat studera i den svenska högskolan har i det närmaste fördubblats, från drygt 20 till drygt 40 procent.

Målsättningen är att hälften av en årskull skall ha börjat läsa vid högskolan vid 25 års ålder. I propositionen 2004/05:1 formuleras målet:

Regeringens långsiktiga mål är att hälften av en årskull skall ha börjat läsa vid högskolan vid 25 års ålder. I målet inkluderas de studenter som fått svenska studiemedel för högskolestudier utomlands.

Förutom denna målsättning om påbörjad högskoleutbildning vid viss ålder finns uttalade önskemål från regeringen om en breddning av rekryteringen till högskolan.

Hälften av 25-åriga kvinnor 2004 har påbörjat högskolestudier

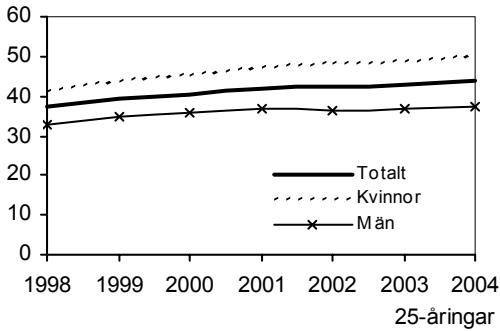
Andelen med påbörjade högskolestudier – svenska eller utländska – till och med 25 års ålder har ökat och uppgick till drygt 43 procent för 25-åringar 2004. Andelen för männen har legat på ungefär samma nivå, 36–37 procent, de senaste fyra åren. För kvinnorna har andelen ökat mer kontinuerligt och uppgick till 50 procent år 2004, vilket innebär att den är i nivå med regeringens målsättning.

---

⁸ Författaren är utredare vid enheten för högskolestatistik vid SCB. Förfrågningar kan ställas direkt till författaren via e-post med adress fornamn.efternamn@scb.se.

Figur 10

Andelen 25-åringar 1998 – 2004 som påbörjat högskoleutbildning t.o.m. 25 års ålder. Procent

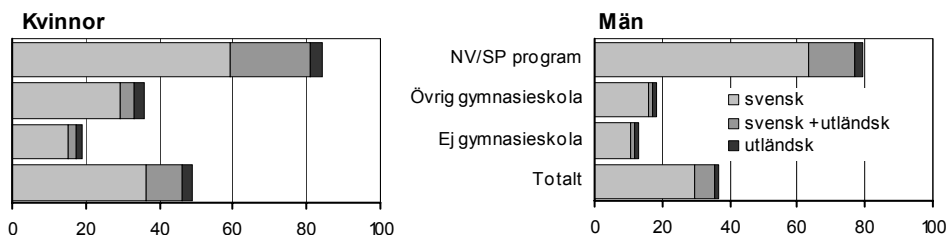
Redovisningen avser 25-åringar folkbokförda i Sverige som påbörjat högskoleutbildning, svensk eller utländsk. Personer som fått studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN) för eftergymnasiala studier utomlands, utgör gruppen med utlandsstudier. Årskullen födda 1973, 25-åringar 1998, är den första med tillgängliga uppgifter om utlandsstudier t.o.m. 25 års ålder.

Av 25-åringarna har närmare tio procent studerat utomlands någon gång till och med 25 års ålder. Merparten, åtta av tio, som studerat utomlands hade även läst i svensk högskola. Både svenska och utländska högskolestudier har varit vanligare bland kvinnor än bland män.

Valet av gymnasieutbildning avgörande för övergången till högskolan

Gymnasieskolan reformerades under mitten av 1990-talet. Alla program blev treåriga och skulle ge grundläggande behörighet till högskolestudier. Även om alla program ger grundläggande behörighet till högskolan, är det fortfarande betydligt vanligare att högskolenybörjarna kommer från gruppen som avslutat de studieförberedande utbildningarna, naturvetenskapsprogrammet (NV) eller samhällsvetenskapsprogrammet (SP) än från övrig gymnasieskolutbildning. Flera utbildningar i högskolan kräver den särskilda behörighet som främst NV och men även i stor utsträckning SP i ger.

Figur 11
Andelen 25-åringar 2003 som påbörjat högskoleutbildning t.o.m. 25 års ålder efter gymnasieskolutbildning. Procent

Gymnasiebakgrunden avser avslutade program/linjer från svensk gymnasieskola. Till gruppen NV/SP har även förts varianter med denna inriktning från gymnasieskolans specialprogram och från de tidigare linjerna.

Drygt en tredjedel av 25-åringarna 2003 har avslutat gymnasieskolans NV/SP-program. Som förväntat har en stor andel i denna grupp, drygt 80 procent, påbörjat högskolestudier. Andelen med påbörjad högskoleutbildning för dem med en annan gymnasieutbildning var 27 procent. Ännu lägre var andelen för dem utan en fullföljd gymnasieskolutbildning, endast 16 procent av dem hade påbörjat högskolestudier.

I samtliga redovisade utbildningsgrupper hade kvinnorna en högre övergång till högskolan än männen. Störst var skillnaden i gruppen övrig gymnasieskola. Skillnaden beror på att kvinnor och män i stor utsträckning har gått på olika program i gymnasieskolan. En stor del av kvinnorna finns på program med relativt hög övergångsfrekvens till högskolan, som t.ex. barn- och ungdomsprogrammet och omvårdnadsprogrammet. Männen däremot finns i större utsträckning på program med lägre övergångsfrekvens till högskolan. En av förklaringarna är att många mansdominerade program saknar en naturlig fortsättning på högskolan. Men även med samma gymnasieprogram är övergången till högskolan högre för kvinnor än för män.

En stor del av nybörjare i högskolan utan avslutade studier i gymnasieskolan har studerat i kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå före högskolestudierna. Studier i komvux före högskolestudierna har varit vanligare bland kvinnor än bland män.

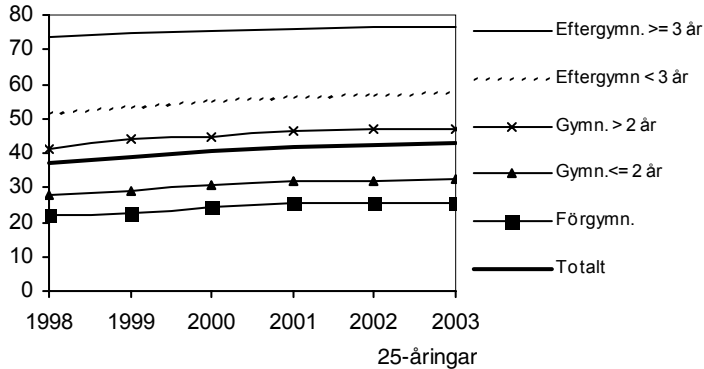
Även föräldrarnas utbildning påverkar övergången till högskolan

Andelen med påbörjad högskoleutbildning bland 25-åringarna har ökat för alla grupper oavsett föräldrarnas utbildningsnivå. Drygt 75

procent av 25-åringarna 2003 med längre eftergymnasialt utbildade föräldrar hade påbörjat högskolestudier, jämfört med 25 procent för dem med förgymnasialt utbildade föräldrar.

Figur 12

Andelen 25-åringar 1998 – 2003 som påbörjat högskoleutbildning t.o.m. 25 års ålder efter hemmets utbildningsnivå. Procent

Uppgifterna om hemmets utbildningsnivå är från år 1990, alltså från barnens uppväxttid. Den högsta av föräldrarnas utbildning har fått ange utbildningsnivån. För ungefär 10 procent av 25-åringarna saknas uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå.

I samtliga redovisade utbildningsgrupper för föräldrarna har en större andel bland dottrarna än bland sönerna påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. Skillnaden mellan kvinnor och män var minst för dem med föräldrar som var längre eftergymnasialt utbildade, 10 procentenheter. För övriga utbildningsgrupper upp gick skillnaden mellan könen till cirka 15 procentenheter.

Andelen i en årskull som avgått från gymnasieskolans NV/SP-program har ett klart samband med hemmets utbildningsnivå. För 25-åringarna 2003 varierade andelen från 20 procent för dem med förgymnasialt utbildade föräldrar till 66 procent för dem med längre eftergymnasialt utbildade föräldrar. Skillnaden i övergången minskar då enbart 25-åringar med en studieförberedande gymnasieskol-utbildning jämförs. Men även när den egna utbildningsbakgrunden hålls konstant, kvarstår en skillnad mellan grupperna. 91 procent av barn till längre eftergymnasialt utbildade föräldrar har påbörjat högskoleutbildning mot 69 procent för barn med förgymnasialt utbildade föräldrar.

Tabell 9
Andelen 25-åringar 2003 som påbörjat högskoleutbildning t.o.m. 25 års ålder efter egen gymnasieskolutbildning och hemmets utbildningsnivå. Procent

Kön Egen gymnasieskol- utbildning	Andel (%) med påbörjad högskoleutbildning efter hemmets utbildningsnivå					
	Totalt i årskullen	Förgym- nasial	Gymnasial utbildning		Eftergymnasial_ utbildning	
			< 2 år	>= 2 år	< 3 år	>= 3 år
Totalt	43	25	32	47	58	76
NV/SP program/linjer	82	69	74	78	83	91
Övriga program/linjer	27	18	21	29	37	51
Ej gymnasieskola	16	8	11	18	26	43
Kvinnor	49	33	40	55	66	82
NV/SP program/linjer	84	72	77	81	86	94
Övriga program/linjer	36	26	29	40	49	62
Ej gymnasieskola	19	11	16	25	35	50
Män	37	18	25	39	50	72
NV/SP program/linjer	79	65	71	75	79	89
Övriga program/linjer	18	11	14	20	26	40
Ej gymnasieskola	13	6	7	13	19	38

Av 25-åringarna 2003 med en övrig gymnasieutbildning (ej NV/SP) hade drygt 50 procent av dem med längre eftergymnasialt utbildade föräldrar påbörjat högskolestudier. För dem med förgymnasialt utbildade föräldrar var andelen 18 procent och för dem i årskullen utan någon gymnasieskolutbildning varierade andelen med påbörjad högskoleutbildning mellan 8 och 43 procent beroende på föräldrarnas utbildningsnivå. I samtliga redovisade kombinationer av egen utbildning och föräldrarnas utbildningsnivå, har kvinnor en högre övergång till högskolestudier än män. Speciellt stor var skillnaden för dem med annan gymnasieutbildning än NV/SP-programmen. Resultaten visar på att oavsett den egna gymnasieutbildningen har föräldrarnas utbildning en påtaglig betydelse för övergången till högskolan.

Liknande resultat skulle en fördelning efter social bakgrund ge. Skillnaderna blir dock något mindre mellan de grupper som i störst respektive minst utsträckning påbörjat högskolestudier. Av 25-åringarna 2003 hade 25 procent av dem vars föräldrar var ej facklärd arbetare påbörjat högskolestudier mot 72 procent av dem vars föräldrar var högre tjänstemän. Skillnaden mellan grupperna minskar om hänsyn tas till den egna gymnasieskolutbildningen.